

Kontexty filozofie výchovy v historickej a súčasnej perspektíve – správa z konferencie

Autor: Andrej Rajs ký

Abstract

Contexts of Philosophy of Education in Historical and Contemporary Perspective – conference report. – Castle Smolenice near Trnava hosted on 28th and 29th October 2010 an international conference Contexts of philosophy of education in historical and contemporary perspective. Participants of the conference stated a mutual propinquity of themes and ideas and common needs and challenges on the boundary of philosophy and pedagogy. They agreed on a common program: to search possibilities in communicating comprehensively philosophy of education to students. As a necessity was highlighted a foundation of a Central European platform of philosophy of education with shared research, projects, conferences, internships and pedagogues exchange. The conference was organized by Department of Educational Studies, Faculty of Education of Trnava University in Trnava to commemorate 375th foundation jubilee of former Universitas Tyrnaviensis. The event was co-organized by Towarzystwo Pedagogiki Filozoficznej (Poland) and Social Sciences and Philosophy Department of Faculty of Education at Charles University in Prague (Czech Republic).

V dňoch 28.–29. októbra 2010 sa v Smolenickom zámku pri Trnave uskutočnila medzinárodná vedecká konferencia s názvom *Kontexty filozofie výchovy v historickej a súčasnej perspektíve*. Pri jej ukončení mnohí účastníci konferencie s potešením skonštatovali vzájomné prieniky a prekryvy spoločných tém a ideí, s ktorými prišli ako s páľčivými a naliehavými. Z rôznych končín Európy zazneli podobne vyjadrené námety myslenia, ako „nitky, zbiehajúce sa do jedného uzla“. Mohli sme uzavrieť, že v nás evidentne rezonujú spoločné potreby a výzvy na pomedzí filozofie a pedagogiky.

Pred ukončením konferencie účastníci spoločne sformulovali závery konferencie – ponímané skôr ako otvorené stimuly –, ktoré zhrnuli do štyroch ideových okruhov.

1. Filozofia a výchova sú vzájomne podmienené a ich vzťah je nevyhnutne vnútorne štruktúrovaný: pedagogika si vyžaduje solídny filozoficko-paradigmatický základ a zároveň filozofia (ako „starostlivosť o dušu“) musí byť napojená na živú praxis výchovy. „Filozofia výchovy je jadrom filozofie“ (J. Patočka). Filozofia výchovy sa nám javí ako určitá „misia“, ako alternatíva pred „prepadnutím“ pedagogiky do bezradnosti a sféry predmetnosti. Filozofiu výchovy možno chápať ako „hlas volajúceho na púšti“ uprostred homogenizačných a depersonalizačných tendencií súčasnej edukačnej kultúry.

2. Na konferencii sa zišli odborníci rôznej proveniencie, ktorí reprezentovali rozličné metodologické prístupy: pražskú fenomenologickú školu, poľskú „pedagogiku filozofickú“, analytický, personalistický či pozitivistický prístup. Napriek rôznorodosti tradícií sa v ovzduší „láskavého trenia súdov“ (Platón) rozvinul korektný a plodný dialóg. Historické skúmania,

ktoré odzneli na pôde konferencie, boli odprezentované v perspektíve pohľadu do budúcnosti, pričom ako hlavné kritérium výskumu sa ukázala životná prax.

3. Počnúc 60. rokmi 20. storočia, s akceleráciou počas ostatných dvoch desaťročí, nastala zmena kultúrno-spoločenskej paradigmy, plauzibilnej v rozličných oblastiach života a myslenia. Táto situácia predstavuje výzvu pre výchovu: naučiť sa vyrovnávať s neurčitou bez zaisťovania; pokúšať sa nadobúdať a učiť dosahovať vnútornú harmóniu v podmienkach „pohyblivých pieskov“ postmodernej mentality. Na uvedenú výzvu nadviažeme novým projektom VEGA v pokračujúcom skúmaní – *úloha filozofie výchovy v dobe postmodernej a trans-modernej* (2011–2013). V tejto perspektíve budeme uvažovať o zorganizovaní ďalšieho obdobného vedeckého podujatia v horizonte 2–3 rokov.

4. Praktické výzvy a návrhy:

- hľadať a nachádzať možnosti ako tlmočiť filozofiu výchovy zrozumiteľným jazykom študentom na našich univerzitách;
- vytvoriť „stredoeurópsku platformu“ filozofie výchovy so spoločnými výskumami, projektami, konferenciami, stážami doktorandov a výmenami pedagógov; konkrétne podoby spolupráce sa už črtajú na báze vytvorených a fungujúcich inštitúcií filozofie výchovy v krajinách stredoeurópskeho regiónu.

Celé vedecké podujatie zorganizovala Katedra pedagogických štúdií Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity pri príležitosti 375. výročia založenia starobylej Trnavskej univerzity. Spoluorganizátormi konferencie boli dve zahraničné inštitúcie: Towarzystwo Pedagogiki Filozoficznej so sídlom v Lodži (Poľsko) a Katedra občanskej výchovy a filozofie Pedagogickej fakulty Univerzity Karlovej v Prahe (Česká republika). Konferencia mala osobitý stredoeurópsky rozmer, čo svojimi hodnoteniami potvrdili aj účastníci zo širšieho európskeho priestoru (okrem Slovenska, Česka a Poľska aj prednášajúci z Írska, Talianska a Portugalska).

Konferencia sa uskutočnila v rámci riešenia grantovej úlohy VEGA č. 1/0452/08 *Filozoficko-antropologické východiská pedagogického myslenia v európskej tradícii a kultúre*, ktorú realizuje tím vedcov z Pedagogickej fakulty TU. Jedným z hlavných výstupov tohto projektu je aj monografia *Európske pedagogické myslenie. Od antiky po modernu* v editorstve B. Kudláčovej, ktorá vyšla začiatkom tohto roka vo vydavateľstve Typi Universitatis Tyrnaviensis/VEDA a je výsledkom práce deviatich autorov zo štyroch univerzitných pracovísk na Slovensku.

Významnosť tejto vedeckej udalosti potvrdzuje aj fakt, že išlo vôbec o prvú konferenciu z filozofie výchovy na Slovensku. Slovensko sa tak v našom regióne pridalo k Česku a Poľsku, kde má táto vedná disciplína svoju dôstojnú a plodnú tradíciu.

Vedeckými garantami konferencie boli prof. Sławomir Sztobryn z Lodžskej univerzity (Poľsko), prof. Beata Kosová z UMB v Banskej Bystrici, prof. Raniero Regni z univerzity LUMSA v Ríme (Taliansko), Dr. Pádraig Hogan z Írskej národnej univerzity v Maynooth (Írsko), doc. Naděžda Pelcová z Karlovej univerzity v Prahe (Česko) a doc. Blanka Kudláčová a doc. Andrej Rajský z domáceho pracoviska Trnavskej univerzity. Na konferencii sa

zúčastnili odborníci zo šiestich štátov a odznelo 12 plenárnych prednášok a 23 prednášok v sekciách. Rokovacími jazykmi bola slovenčina, čeština, poľština a angličtina. Účastníci mohli sledovať vystúpenia aj pomocou zborníka abstraktov, ktorý dostali pri prezentácii.

Konferenciu slávnostne otvorila prorektorka Trnavskej univerzity doc. Jana Bérešová a za organizátora vedúca projektu doc. Blanka Kudláčová. Prvý rokovací deň sa niesol v znamení plenárnych prednášok pozvaných hostí, ale aj domácich filozofov a pedagógov. Plenárne príspevky boli tematicky zaradené do 4 blokov. Prvý blok uviedla doc. Kudláčová historicko-filozofickou prednáškou *Metamorfózy európskeho pedagogického myslenia*, na ktorú nadviazal významný poľský pedagóg prof. Bogusław Śliwerski prehľadovou štúdiou *Systematika súčasných smerov pedagogiky*. Význam a postavenie filozofie v rozvrhu univerzitnej prípravy budúcich pedagógov zdôraznila prof. Beata Kosová vo vystúpení s názvom *Filozofia výchovy ako východisko univerzitného štúdia vied o výchove*. Druhý blok prednášok bol venovaný filozofickým aspektom výchovy. Otvorila ho aj u nás známa česká filozofka výchovy doc. Naděžda Pelcová svojím zamyslením *Výchova ako životný pohyb*.

Doc. Andrej Rajský sa podujal systematicky prezentovať *Personalistické východiská pre teóriu kultivácie človeka*. Dr. Jiří Pospíšil predniesol myšlienky o aktualizovanej pedagogickej teleológii v reflexii *Ciele výchovy v pluralitnej spoločnosti*. Popoludňajšie rokovania sa v treťom bloku venovali historickým skúmaniam pedagogického myslenia, najmä v kontexte národných tradícií. Historické podoby moci a ich vplyv na formovanie pedagogických systémov v Európe si všímal Dr. Pádraig Hogan v prednáške *Historické dedičstvo poručníctva a jeho prejavy v edukačnej praxi v pohľade 21. storočia*. Prof. Sławomir Sztobryn poslucháčom poskytol prehľad poľskej „filozofickej pedagogiky“ v príspevku *Filozofia výchovy v Poľsku v 20. storočí* a portugalský kolega prof. Joaquim Pintasilgo vo svojom vystúpení *Vytváranie profesionálnej etiky pre učiteľov – situácia v Portugalsku v päťdesiatych až sedemdesiatych rokoch 20. storočia* priblížil vývin pedeutologického úsilia v Portugalsku. Plenárne prednášky uzavrel blok príspevkov zameraných na interpretáciu postavenia hlavných edukačných agensov v súčasnom kultúrnom pozadí: učiteľstva, rodičovstva a médií.

Vzťah učiteľ–žiak u Alberta Camusa osvetlil prof. Raniero Regni a zdôraznil potrebu osobného formovania (budúcich i súčasných) učiteľov. Prof. Mária Potočárová predstavila *Vývoj výchovy v rodine v európskej tradícii pedagogického myslenia* a prof. Slavomír Gálik sa zamyslel nad výchovným pôsobením médií vo svojej úvahe *Filozofia výchovy v kontexte elektronických médií*. Prednášky vyúsťovali do zanietených debát, ktoré sprevádzali účastníkov aj na neformálnych stretnutiach pri občerstvení, alebo na slávnostnej recepcii.

Druhý rokovací deň prebiehal vystúpeniami v dvoch paralelných sekciách. Sekcia s označením „*Láska k múdrosti*“ – *hybná sila edukácie* sa odvíjala v tesnejšom spojení s filozofiou. Prezentujúci načierali do rozličných filozofických prúdov, v ktorých nachádzali zdroje rozličných foriem pedagogického myslenia. Badateľne silné bolo zastúpenie českej fenomenologickej „školy“, z ktorej vychádzali príspevky prof. Anny Hogenovej (*Filozofia hľadania*), Mgr. Zbyňka Zichu (*Myslenie múdrosti vo výchove*), Dr. Petra Rusnáka (*K vybraným témam filozofie výchovy. Paideia a koncept prirodzeného sveta*), MgA. Jany Kuklovej (*Kyberpriestor ako priestor pre výchovu a vzdelávanie – filein, sofia, kybernao*) a na ktorú sa odvolávala aj prednáška Dr. Miriam Prokešovej (*Filozofia výchovy – múdrosť z lásky alebo láska k múdrosti?*).

Dr. Branislav Malík predniesol dôslednú analýzu kognitívnych cieľov školského vzdelávania (*Ako dnes dešifrovať výzvu adresovanú škole „učiť žiakov myslieť“?*). Dr. Martin Wasilewski predstavil historicko-pedagogickú sondu ku koreňom západnej vedy (*Filozofia výchovy v klasickom Grécku – predmet a metodologické otázky*). Vybrané filozoficko-pedagogické systémy vysvetlili Dr. Czesław Galek (*Edukačné programy poľských pozitivistov v druhej polovici 19. storočia*), Mgr. Eva Bačkorová (*Bildung ako tvorenie a ako vzdelanie vo filozoficko-edukačnej koncepcii Romana Guardiniho*) a Mgr. Marek Wiesenganger (*Antropologické východiská edukability človeka v pedagogickej koncepcii J. J. Rousseaua*).

Druhá sekcia mala názov *Historické a súčasné rámce pedagogického myslenia*. Prof. Maria João Mogarro sa usilovala systematizovať etické a deontologické hodnoty učenia, tak ako boli zadefinované v portugalskom školskom systéme (*Etika a učiteľská etika v Portugalsku*). Celostný pohľad na výchovu ako cestu poskytla Mgr. Markéta Dvořáková (*Význam cesty*). Dr. Jacek Bylica poukázal na filozofický rozmer resocializácie v globálnom kontexte planéty (*Resocializácia vo filozofickom poňatí*). Komplexnú a holistickú perspektívu intencionálneho rozvoja človeka predstavila Dr. Sabína Gáliková-Tolnaiová (*Filozofia výchovy a jej súčasná synkriticko-holistická perspektíva*) a Mgr. Ladislav Baranyai (*Sedem komplexných princípov výchovy a vzdelávania pre budúcnosť*). Štúdie o historických formách pedagogického myslenia prezentovali Dr. Lucia Bokorová (*Výchovou ku kultivácii osobnosti – niekoľko inšpirácií z učenia Konfucia*), Mgr. Jana Gašparovičová (*Vplyv reformácie na pedagogickú činnosť Leonarda Stöckela*), Dr. Ján Kaliský (*O výchove a skepse z pohľadu „Sokrata z Francúzska“ a „Filozofa spriahnutého s diablom“*), Dr. Jana Štulrajterová (*Filozofia výchovy v procese formovania modernej slovenskej školy v 19. storočí*).

Z konferencie bude publikovaný recenzovaný zborník príspevkov. Dúfame, že toto vydarené a v slovenskej pedagogickej obci tematicky ojedinelé vedecké podujatie bude mať pokračovanie v ďalšej systematickej práci a že jej plody sa preukážu aj v reflexii a praxi nášho pedagogického úsili.

(Doc. PhDr. Andrej Rajský, Ph.D., Katedra pedagogických štúdií, Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave.)